

Architektas, skulptorius, dailininkas VINCENTAS JAKŠEVIČIUS (1873–1936)

REMA BARTKIENĖ

Nuotraukoje (iš kairės): Adomas Jakševičius ir
Vincentas Jakševičius

Iš tėvo skulptoriaus Aleksandro Jakševičiaus paveldėjęs talentą menui, dar būdamas paauglys Vincentas Jakševičius išdrožė caro portretą. Caras neliko abejingas jauno provincijos vaiko talentui – taip Vincentas įgijo teisę nemokamai baigti mokslus. Būdamas itin gabus ir imlus mokslui, jis greičiau negu įprasta baigė gimnaziją ir nutarė tęsti studijas Vilniaus dailės institute. Ten išmoko preciziškai braižyti planus, projektuoti, gavo drožybos, liejimo iš gipso, skulptūros lipdymo, įrankių ir medžiagų paruošimo, technologijos pagrindus. Studijuojant susiformavo ir jo erdvinio mąstymo bei formos pajautimo įgūdžiai. Vincentas išmoko tiksliai kopijuoti šventųjų figūras, suprasti ir išreikšti momento judesį, atrinkti esmingiau-

VINCENTO JAKŠEVIČIAUS VAIKAI:
Skulptorius Silvanas Eugenijus Jakševičius (1900–1933);
Elena Jakševičiūtė-Kibartienė (1901–1986);
Romanas Jakševičius (1905–1993);
Skulptorius Adomas Jakševičius (1908–1967).

sius modelių bruožus. Visa tai buvo itin svarbu kuriant religinės tematikos siužetus. Vincentas pasižymėjo įgimta lakia vaizduote. Dirbdamas jis greitai išmoko išgauti reikiamą kuriamų objektų proporcijas, perteikti kūriniių tarpusavio santykius, pasiekti dekor elementų harmonijos. Visų šių dalykų vėliau jis išmokė ir savo sūnus Silvaną Eugenijų bei Adomą, kurie, išskyrus bendro lavinimo mokyklą, niekur kitur daugiau oficialiai nesimokė. Jų akademija tapo bendras darbas su tėvu ir jo pamokos.

Nuotraukoje: pirmoje eilėje sėdi (iš kairės): Vincento Jakševičiaus žmona Marija Juknevičiūtė-Jakševičienė, jų dukra Helena Jakševičiūtė-Kibartienė laiko pirmagimį sūnų (mirė būdamas mažas), žentas Jonas Kibartas laiko dukrelę Nijolę Kibartaitę-Remeikienę, sėdi Vincentas Jakševičius (su lazdele rankoje). Antroje eilėje iškirptas Adomo Jakševičiaus veidas. Iš dešinės stovi Marijos Jakševičienės brolis Juknevičius (vadinamas Vojaška), trečias iš dešinės stovi Marijos ir Vincento sūnus Romanas Jakševičius. Fotografuota apie 1932 m. Švėkšnos dvare

Vincento sūnūs, iš tėvo paveldėję polinkį menui ir menininko talentą, nuo paauglystės talkino tėvui, taip įgydami ne tik žinių, bet ir profesionalaus darbo patirties. Dirbdami vienoje komandoje, tėvas ir jo sūnūs galėdavo imtis didelių darbų – jie vieni pajėgdavo įrengti visos bažnyčios vidų: suprojektuoti ir pastatyti altorius, nupildyti šventųjų skulptūras, nupiešti paveikslus ir išdekoruoti sienas, atlikti ir visus reikalingus medžio drožybos darbus. Jie pagamindavo ne atskirus baldus, o jų komplektus, kuriuos sudarydavo dekoratyviniai bažnyčios apdailos elementai, sakyklos, vyskupo sostai, suolai ir daugelis kitų puošybos detalių.

Publikacijose apie Jakševičių darbus šiandien galime rasti ir tokių atsiliepimų: „plačiai sklido garsas apie menininkų Jakševičių komandą, apie jų kūrybinį išradingumą, sugebėjimą išlaikyti kompozicinę architektūros, skulptūros bei tapybos harmoniją, didelį meistriskumą ir greitą darbų atlikimą.“

Toks darbo stilius buvo parankus užsakovams, tiems, kas užsakydavo įrengti didelių, katedros tipo bažnyčių vidų. Kitos menininkų grupės, kuri vieną kartą užsakius per trumpą laiką atliktų tokius didelius darbus, Lietuvoje nėra žinoma. Iš išlikusių Jakševičių ir užsakovų sutarčių galima daryti išvadą, jog užsakovai, norėdami, kad darbai būtų atlikti greičiau, meistrams dar ir spaudimą darydavo – numatydavo ilgesnes darbo valandas, norėdavo, kad būtų dirbama ir savaitgaliais, apribodavo išvykimus.

Vyriausias Vincento Jakševičiaus sūnus Silvanas buvo didžiausias tėvo pagalbininkas. Tėvas šį be galo gabų vaikiną buvo išmokęs visų tų kūrybos paslapčių, kurias pats žinojo. Sūnus nuoširdžiai padėdavo tėvui, todėl nenuostabu, kad daugelis kūrinių įvardyta kaip bendras skulptorių tėvo Vincento ir jo sūnaus Silvano Jakševičių darbas. Iš tėvo ir brolio Silvano mokėsi mažasis Vincento sūnus Adomas, kuris, pasak kai kurių jį pažinusių amžininkų, savo gabumais net pranoko vyresniųjų lūkesčius.

Šiandien, kalbant apie Jakševičių kūrybą, galima teigti, kad iki 1936-ųjų metų (skulptoriaus Vincento Jakševičiaus mirties) visus Jakševičių kūrinius teisingiausia būtų priskirti tėvo ir jo sūnų bendrai autorystei.

1933 m. Silvanas Jakševičius tragiškai mirė. Išėjo Silvanas, kad ir daug ką gražaus sukūręs, tačiau kaip menininkas dar pilnai neatsiskleidęs. Vėlesniais metais tėvas Vincentas ir jo sūnus Ado-

Skulptoriaus Vincento Jakševičiaus vyriausias sūnus Silvanas Eugenijus Jakševičius (1900–1933) apie 1925 m.

mas dažniausiai kurdavo taip pat kartu. Jiems talkindavo ir Adomo brolis Romanas, nepasižymėjęs talentais, tačiau savo artimiesiems daug padėjęs ūkinėje srityje. Įtemptas darbas, poilsio trūkumas, didelė atsakomybė palaužė skulptoriaus Vincento Jakševičiaus sveikatą ir jo širdis 1936 metais, įrenginėjant Gegužinės (Kaišiadorių r.) bažnyčios vidų, sustojo. Sūnūs jį palaidojo Kaišiadorių kapinėse (Vincento Jakševičiaus kapo vietos dar nepavyko išaiškinti).

Po tėvo mirties Adomas, ne vienerius metus stebėjęs, kaip dirba tėvas, kaip jis organizuoja darbus, ryžosi pats imtis didesnių užsakyimų. Dirbo kūrybiškai, tačiau to tempo, kurio pasiekdavo

(Nukelta į 34 p.)

Įrašas Kaišiadorių bažnyčios knygoje apie Vincento Jakševičiaus mirtį

Vincento Jakševičiaus sukurti darbai Švėkšnos parke (dėl vartų autorystės abejojama). Ilustracija iš atviruko

Nuotraukose (iš kairės): Helena Jakševičiūtė-Kibartienė; Helenos ir Jono Kibartų dukra Nijolė; Helena Jakševičiūtė-Kibartienė (su lapės kailiu ant kaklo ir skrybėlaite) stovi prie anstolių kontoros Joniškyje (jos vyras Jonas Kibartas tuo metu dirbo antstoliu)

(Atkelta iš 33 p.)

kartu su tėvo, jis nebesiekė. Tada grįžo į Švėkšną, kur gyveno jo mama Marija Jakševičienė.

Prasidėjus karui, užsakymų sumažėjo. Tuo metu Adomas, norėdamas kaip nors pragyventi, turėdavo imtis ir smulkesnių darbų, darydavo antkapinius paminklus, kurie būdavo labai kokybiškai

padaryti ir iki šiol dar yra išlikę. Švėkšnos kapinėse vis dar galima pamatyti ir Adomo statytą mauzoliejų su angelo skulptūra, paminklą „Liūdintis angelas“, skirtą pokario metais žuvusiai šeimai, ketletą Švč. Mergelės Marijos ir Jėzaus Kristaus skulptūrų.

Beveik visiems trijų kartų dailininkų Jakševičių darbams būdinga tai, kad tai ne smulkūs, trumpalaikiai, nereikšmingi kūri-

Nuotraukose (iš kairės): Adomas Jakševičius; Silvanas Eugenijus Jakševičius apie 1933 m.; Adomas Jakševičius su broliu Romanu mėgo sportuoti

niai, o ilgaamžiai, estetiškai patrauklūs ir kelia žmonėms pasigėrėjimą.

Menininkų Jakševičių pagrindinę ir didžiąją kūrybos dalį sudaro religinės paskirties kūriniai. Tiek tėvas Vincentas, tiek ir jo sūnūs Silvanas bei Adomas mokėjo profesionaliai projektuoti, lipdyti skulptūras, piešti paveikslus, visa tai tinkamai įkomponuoti į bažnyčios erdvę, sukurti dekoratyvinius figūrų, drožinių komplektus ar kompozicijas. Visi šie trys menininkai gerai žinojo savo kuriamų šventųjų istorijas, savo darbuose sugebėdavo gerai išgauti judesį, perteikti siužetus. Jie buvo gerai susipažinę ir su krikščionybės mokslu, sakraliniu menu, dailės stiliais ir būdingiausiais jų bruožais. Visos šios žinios jiems labai praversdavo kūryboje.

Neturima duomenų, kokius darbus Vincentas buvo sukūręs iki 1905 metų, kol kunigas J. Maciejauskas, Švėkšnoje pastatęs vieną gražiausių bažnyčių Lietuvoje (projektavo K. E. Standmanas), pakvietė skulptorių atvykti padirbėti į Švėkšną. Iki to laiko klajojęs po įvairias Lietuvos ir Rusijos vietas, Vincentas Švėkšnoje apsigyveno ilgam. Švėkšnos bažnyčioje jis įrengė keletą mažesnių altorių, nulipdė dešimtis skulptūrų, papuošė altorius, dalį bažnyčios inventoriaus išgrazino dekoratyviniais cementiniais ir drožtais elementais. Tapė jis čia ir paveikslus, dekoravo sienas. Bažnyčios mūrinėje tvoroje iki šiol stovi skulptoriaus lipdytos šventųjų skulptūros. Yra žinoma, kad J. Maciejauskas savo statomai bažnyčiai ieškojo geriausių to meto meistrų. Tikėtina, kad dirbdamas Panevėžyje jis sužinojo apie V. Jakševičiaus talentą ir darbus, susipažino su jais. Padedamas grafo J. Pliaterio, kunigas sugebėjo menininkus Jakševičius ilgam užlaikyti Švėkšnoje. Gavęs iš Švėkšnos grafo J. Pliaterio žemės sklypą, Vincentas miestelyje pasistatė didelį medinį namą (tai buvo pirmasis jo paties pasistatytas namas).

Vincentas, pradėjęs savo kūrybinį kelią, visada norėjo „po ranka“ turėti gabų meistrą. Greitai tėvui į pagalbą atėjo jo paties talentingi vaikai – sūnūs Silvanas ir Adomas.

Vincentas labai išgrazino ir Švėkšną: grafų Pliaterių parkas buvo papuoštas Vincento darytomis skulptūromis, dekoratyvinėmis vazomis, įvairiais kitais meniniais mažosios architektūros elementais. Dalis šių darbų čia yra išlikę iki šiol, kiti, sovietmečiu sunaikinti, jau yra atkurti ar juos ruošiamasi atkurti.

Nuotraukoje viršuje – Vincento Jakševičiaus sukurtas grafų Pliaterių mauzoliejus Švėkšnos kapinėse. Nuotraukose dešinėje (nuo viršaus): vienas iš Vincento Jakševičiaus sukurtų altorių (Jakševičių giminė nėra dar išaiškinusi, kur jis stovi ir ar dar yra išlikęs); skulptoriaus Vincento Jakševičiaus sukurtas Panevėžio Kristaus Karaliaus katedros centrinis altorius apie 1930 metus

